

memorii | jurnale

Jan Cornelius, scriitor de limbă germană originar din România, traducător și publicist, s-a născut în 1950 la Reșița. A studiat franceza și engleza la universitățile din Timișoara, Düsseldorf și Stirling (Scoția). După ce a părăsit România în 1977, s-a stabilit la Düsseldorf, unde a lucrat câțiva ani ca profesor de liceu. A publicat în Germania numeroase cărți de proză satirică, volume pentru copii, poezii, eseuri despre literatura modernă. A colaborat la reviste satirice germane și elvețiene și a scris comentarii despre cultura modernă și piese radiofonice pentru posturile de radio naționale din Germania și Elveția. În România, a publicat comentarii despre literatură în *Observator cultural*, *Dilema veche* și *România literară*. A tradus în limba germană și a prezentat în lecturi publice diverși scriitori români contemporani, printre aceștia numărându-se Dan Lungu și Matei Vișniec.

JAN CORNELIUS

**EU, DRACULA
și JOHN LENNON**

**Povestirile unui trăitor și uluit
observator în România comunistă
și în mirificul Occident**

 HUMANITAS
BUCUREȘTI

Redactor: Dan Flonta
Coperta: Ioana Nedelcu
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
Corector: Cristina Jelescu
DTP: Iuliana Constantinescu, Dan Dulgheru

Tipărit la Tipografia Lidana – Suceava

Jan Cornelius
Narrenstück oder Das Wundern des Dolmetschers beim Betrachten der Welt
Copyright © Edition Voss im Horlemann Verlag, Berlin, 2013
All rights reserved.

© HUMANITAS, 2016, pentru prezenta versiune românească

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Cornelius, Jan
Eu, Dracula și John Lennon: povestirile unui trăitor și uluit observator
în România comunistă și în mirificul Occident / Jan Cornelius. –
București: Humanitas, 2016
ISBN 978-973-50-5487-8
821.135.1-94

EDITURA HUMANITAS
Piața Presei Libere 1, 013701 București, România
tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51
www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro
Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro
Comenzi telefonice: 0372 743 382; 0723 684 194

Pentru Carmen

Numele reale ale unor persoane au fost schimbate pentru a le proteja identitatea.

*Mi-ar plăcea mai mult Vestul dacă ar fi situat
în Est.*

Chico Marx

*„Nu mi-e deloc frică de acești domni“, spuse Švejk,
„când eram în armată, m-a examinat un medic
veterinar și am ieșit foarte bine.“*

Jaroslav Hašek

Peripețiile bravului soldat Švejk

Preambul

Mă afluam într-o cafenea din Köln. Un bărbat înalt, între două vârste, care părea cam agitat, s-a așezat la masa mea. Ne-am întreținut puținel pe tema vremii de-afară. Evident, ceva legat de persoana mea îl irita, și știam exact și ce anume: accentul cu care vorbeam îi atrăsese de la bun început atenția, iar acum avea o problemă. În ciuda faptului că mă examinase cu o considerabilă atenție, nu reușea să mă plaseze geografic. În cele din urmă, și-a luat inima în dinți și m-a întrebat:

— De fapt, de unde sunteți de loc?

— Sunt din Düsseldorf, i-am răspuns.

— Nu la asta mă refer, a spus el. Voiam să știu ce naționalitate aveți.

— Sunt german, i-am răspuns.

— Din Rusia?

— *Niet.*

— Din Polonia?

— Nu.

Ne jucam, practic, „Vrei să fii milionar?“ , varianta de cafenea. Întrebarea numărul unu: Cine sunt eu și din ce țară vin? Jucam rolul examinatorului și eram, totodată, subiectul întrebării. Posedam o mare dexteritate la acest

joc, căci nu-l jucam nicidecum pentru prima oară. Fusesem invitat să-l practic de multe ori, și de fiecare dată regulile erau aceleași: întrebare, răspuns, întrebare, până ieșea la iveală numele țării mele de origine.

— Aveți un fel ciudat de-a rostogoli r-ul, a spus interlocutorul meu. Dar probabil că nu sunteți spaniol.

— Așa este, am răspuns eu. Nu sunt spaniol.

Mi-a examinat cu mărită atenție trăsăturile feței și hainele. Nu era deloc simplu pentru el.

— Sunteți din Croația? m-a întrebat.

— Fals.

— Din Cehia?

— Nici.

Pentru că interlocutorul meu nu dispunea de varianta „Sună un prieten“ și nici n-avea poftă să schimbe întrebarea, s-a dat, în cele din urmă, bătut.

— Ajutați-mă, vă rog, n-am idee.

— Am venit acum 35 de ani din România, am spus eu.

— Așa deci, a replicat el. Desigur! Dar ca român vorbiți binișor germană.

— Germana este limba mea maternă. Sunt german.

— Și ce profesie aveți?

Deoarece n-aveam nici un chef de o nouă rundă de întrebări, am răspuns pe loc:

— Sunt interpret. Dar scriu și cărți. Și lucrez la radio.

— La cel românesc?

— Nu, la cel nemțesc.

— În germană?

— Da.

— Păi, atunci v-ați adaptat destul de bine la noi. Și vă duceți anual la Budapesta?

— Nu, de ce?

— Dorul de țară...

— Budapesta este capitala Ungariei, am spus. Și, pentru că-mi terminasem cafeaua, m-am sculat în picioare: Trebuie s-o iau încetîșor din loc. Vă doresc numai bine. La revedere!

M-am dus la bar, und mirosea a înghețată, prăjitură și cafea proaspăt măcinată.

— Ce fain miroase! am constatat. Cât am de plătit?

— 2,70 euro, a spus barmanița.

I-am dat 3 euro.

— Restul e pentru dumneavoastră, am zis.

— Mulțumesc, a răspuns femeia surâzând. Pot să vă întreb ceva?

— Chiar vă rog!

— Aveți un fel ciudat de-a rostogoli r-ul. De unde sunteți de loc?

— Din România, am scurtat eu vorba de data asta.

— Aha, a spus femeia zâmbind. Păi, atunci îl cunoașteți precis pe contele Dracula.

Go West!

Go West

Go, ooh, go, yeah

Go West

Go, ooh, go, yeah

Go West

Go, ooh, go, yea

Village People

Brautigan I

În anul 1976, un scriitor american a publicat o carte al cărei personaj principal era un alt scriitor american. Între scriitorul real și cel inventat de acesta existau multe similarități: amândoi trăiau în Japonia pe când își scriau cărțile, erau îndrăgostiți până peste urechi și fără nici o urmă de speranță de o fermecătoare japoneză și căutau cu obstinație să-și înecă amarul în brandy, ceea ce însă nu le reușea deloc.

În cartea plină de umor absurd, ironie și disperare a scriitorului american real apărea un sombrero care picase pur și simplu din cer și aterizase undeva în America, provocând prin asta o catastrofă de dimensiuni naționale.

Scriitorul american real se numea Richard Brautigan, în timp ce scriitorul fictiv din cartea acestuia nu avea nume. Cartea în cauză era un mic roman și se numea *Sombrero Fallout. A Japanese Novel (Prăbușirea sombreroului. Un roman japonez)*.

Eu mă numesc Jan Cornelius și nu sunt o ființă fictivă. În anul 1976 mai trăiam încă în România, unde, printr-o fericită întâmplare, mi-a căzut în mâini acea carte.

Felul absurd și bizar al lui Richard Brautigan de-a scrie despre lucruri importante mi-a plăcut atât de mult, încât îmi doream enorm să citesc și alte cărți de-ale lui. Dar n-a fost cu putință. Conducerea României de la acea vreme era de părere

că povestirile în care apar scriitori americani pripășiți prin Japonia care toarnă în ei o groază de brandy și-și petrec timpul scriind despre iubire, disperare și pălării sombrero ce cad din cer sunt deosebit de periculoase. După părerea conducerii, asemenea povești distrăgeau atenția de la fericirea trainică produsă de socialismul real și, ca atare, publicarea lor era interzisă.

Fiindcă atât de multă fericire începuse demult să mă calce pe nervi, i-am întors României spatele la un moment dat și astfel, pe căi aventuroase, am ajuns într-o bună zi la Düsseldorf. Asta s-a întâmplat în anul 1977.

Un prieten din țară îmi povestise, înainte de-a o lua din loc, că la München locuia un scriitor german care tradusese operele complete ale lui Richard Brautigan în germană. Se numea Günter Ohnemus și un lucru mi-era clar ca bună ziua: trebuia să stau neapărat de vorbă cu el. I-am aflat numărul de telefon dintr-un anuar telefonic, apoi l-am sunat dintr-o cabină telefonică de pe stradă, deoarece pe vremea aceea nu posedam nici telefon, nici o cameră proprie. Ca să nu mai vorbim de celular, pe-atunci acesta mai stătea încă la coada lungă de ani lumină a lucrurilor care așteptau să fie inventate.

Günter Ohnemus a fost surprins peste poate de apelul meu telefonic. Nu s-ar fi gândit niciodată că într-o bună zi o să-l sune pe nepusă masă cineva care tocmai își luase tălpășița din România. Dar exact asta s-a întâmplat.

Deci, iată că acum vorbea cu mine la telefon. Era prima mea conversație telefonică în noua mea patrie și trebuia să fiu cât se poate de concis. Decisesem să-mi pun la bătaie toată averea pentru a purta această convorbire, o avere care consta, din păcate, numai din trei monede de zece pfenigi. Toată conversația n-a durat mai mult de două, trei minute, dar în acest timp am discutat printre altele despre România, Germania, pălării

sombrero, umor și scriitori americani, iar în momentul în care mi s-a terminat ultima monedă, ne apropiaserăm deja destul de mult unul de celălalt. Ce mai, eram aproape prieteni la cataramă, ca să fiu mai exact. Dacă ar fi fost de față la dezvoltarea cu cadență accelerată a acestei prietenii, Goethe ar fi vorbit de o *Wahlverwandschaft*, de o afinitate electivă.

Și cum se prezintă situația astăzi, după peste 35 de ani? Günter Ohnemus și cu mine tot mai vorbim la telefon. La ultima noastră conversație, i-am spus:

— Sunt pe cale să-mi evaluez trecutul.

— Poftim?! Îți scrii cumva memoriile? s-a speriat el.

— Ei, aș, am răspuns, drept cine mă iei! Nu-s nici boxer, nici cancelarul Germaniei. Aș vrea doar să povestesc câteva chestii mărunte. Să vorbesc despre una-alta, despre cum a fost odată sau cum n-a fost, despre cum e astăzi sau nu mai este și cum ar putea, într-o bună zi, să fie. Ceva de genul ăsta. Și mai întâi aș vrea să povestesc cum s-au petrecut lucrurile când, proaspăt sosit în Germania, ți-am dat pentru prima dată telefon.

A început să râdă.

— Fă-o, a spus.

I

În 1953, când aveam trei ani, am vrut să ajung un Vico Torriani. Bunicii mei din Timișoara, la care îmi făceam uneori veacul, ascultau seară de seară Radio Viena, unde acest star al muzicii ușoare își prezenta înfocat hiturile. Plutind pe aripile extazului, mă postam în poziție de drepti în fața ochiului magic, verzui, al radioului cu lămpi Grundig și, imitând mișcările ample ale unui violonist care mânuiește dibaci arcușul, începeam să cânt cât mă ținea gura:

*Du schwarzer Zigeuner, du kennst meinen Schmerz,
Und wenn deine Geige weint, dann weint auch mein Herz.*

*Țiganule negru, tu îmi știi durerea,
Și când ție îți plânge vioara, mie-mi plânge inima!*

În limba germană, cuvântul *Herz* (inimă) rima deja pe-atunci la modul ideal cu substantivul *Schmerz* (durere) – în privința asta nu s-a schimbat nimic până astăzi.

În 1956, când aveam șase ani, am vrut să mă fac șofer de autobuz. Locuiam în cenușiul oraș industrial Reșița, chiar lângă stația terminus, acolo unde autobuzele întorceau cu 180 de grade, pentru a lua din nou în piept drumul parcurs înainte. Faptul că o dihanie atât de imensă

precum autobuzul putea fi făcută să-și schimbe radical direcția doar cu ajutorul unui simplu volan și a două mâini care executau mișcări rotative era fără doar și poate un miracol. Îl invidiam peste măsură pe șoferul de autobuz. Cât o fi fost lumea de mare, nu putea exista om mai fericit decât el. Și se înțelege de la sine că nu visam nimic altceva decât să mă proțâpesc și eu într-o bună zi la înălțime, pe scaunul lui, precum un rege pe falnicul său armăsar.

În 1958, la vârsta de opt ani, m-am simțit însă dintr-odată atras de țeluri mult mai înalte și am vrut să mă fac aviator, ca să-i pot da bice de la un nor la altul și să pot picta cu supersonicul imense linii albe de cretă pe tabla albastră a cerului.

În 1961, la unsprezece ani, visam să aterizez pe Lună, căci decisesem să devin cosmonaut. „Cosmonaut“ era termenul folosit de sovietici pentru ceea ce americanii numeau astronaut și, pentru că Iuri Alexeevici Gagarin a fost primul om trimis în spațiu, mi-l luasem drept model de urmat.

Treisprezece ani mai târziu, în 1974, nu eram însă nici cosmonaut, nici aviator și nici măcar șofer de autobuz, ci doar un prăpădit de profesor de franceză la Anina, un orașel gri de provincie din Carpații Apuseni, unde-și înțărcase mutu' iapa și unde nu se întâmpla niciodată nimic.

Anina era o localitate minieră mustind de tristețe, unde viitorul promitea a fi la fel de negru precum cărbunile extras din adâncul minelor. Aveam permanenta senzație că totul încremenise, că sunt prins într-o pictură metafizică de Chirico și îmi voi duce viața ca o statuie condamnată să fixeze veșnic cu privirea un cadran de ceas imens, fără cifre. Nu-i de mirare că începusem să visez din

nou, ca pe timpuri, la cum am să mă urc într-un avion sau într-o navă cosmică, dar de data asta ca s-o zbughesc direct la Paris și să dau astfel vieții mele o întorsătură de 180 de grade.

Cu mare drag aș fi mers chiar și pe jos la Paris sau la Roma, sau fie și doar într-un loc atât de obscur ca Rommerskirchen.

Acutului meu dor de ducă în direcția Vestului i se pune în însă hotărât în cale statul român, care cică avea nevoie urgentă de mine pentru a construi edificiul comunismului. Ca profesor de franceză la dracu-n praznic. Și nu numai ca profesor de franceză aveam mare căutare pe-atunci, ci și ca traducător de literatură, deși pe timpul acela experiențele mele în acest onorabil domeniu nu valorau nici cât o ceapă degerată.

Un turnător îi șoptise Securității la ureche că eram foarte interesat să citesc *Arhipelagul Gulag*, de Aleksandr Soljenițin. Soljenițin lânchea la vremea aceea într-o pușcărie rusească, pentru că îndrăznise să aștearnă pe hârtie opere literare precum acest roman despre atrocitățile comunismului. *Arhipelagul Gulag*, o carte pusă la index în estul Europei, tocmai apăruse în limba franceză, iar eu intenționez să iau cu împrumut traducerea de la un amic cu numele de Croitoru, care, neștiind franceză, n-o putea citi. Croitoru locuia nu departe de mine, într-un bloc cu patru etaje, și pusese mâna pe carte pe căi ocolite. I-o strecurase cu doar câteva zile înainte un prieten, care la rândul său o primise la Timișoara pe ascuns de la un francez, care la rândul-i o introdusese ilegal în România. Încurcate sunt căile cărților. Auzisem deja de nenumărate ori la Radio Europa Liberă de acest roman și ardeam de curiozitate să-l citesc.

Cuprins

Preambul / 9

Go West! / 13

În Vest / 53

În căutarea timpului furat / 109

În căutarea lumii prezente / 161

Epilog / 209